

Raad van Advies Waddenzeehavens
21 maart 2017 van 17.30-20.00 uur

Huize Oranjewoud, Oranjewoud

Verslag van de dertiende Raad van Advies

30 maart 2017

**Arjen Bosch
Hans Punter**

Inhoud

1. Agenda, verslag en mededelingen.....	1
2. Structuurvisie Waddenzee (SVW).....	1
Besluiten Stuurgroep SVW.....	1
Wat geven de leden mee aan het schrijfteam?.....	2
3. Review Waddenacademie.....	3
Voorstel Waddenacademie.....	3
4. UNESCO-havens.....	4
Twee werkateliers.....	4
Building with Nature Den Helder.....	4
Martin Baptist finalist ingenieur van het jaar.....	5
5. Waddenfonds.....	5
6. Programma waddenzeehavens.....	5
7. Planning.....	6
Rondvraag.....	6
 Bijlage 1. Deelnemers Raad van Advies 21 maart 2017.....	6

Agenda

1. Toelichting op agenda, verslag en mededelingen
 - Verslag Raad van Advies 1 december 2016
2. Structuurvisie Waddenzee
 - Besluiten stuurgroep SVW
 - Beleidsverkenning
 - Kabinetsreactie
 - Gebiedsagenda
3. Review Waddenacademie
 - Voorstel Waddenacademie
 - Economische kentallen Waddenzeehavens
4. Unesco-havens
 - Werkateliers december 2016
 - *Werkatelier Innovaties*
 - *Werkatelier Natuurdoelen en havens*
 - Martin Baptist finalist Ingenieur van het jaar
 - *Haven- en natuurontwikkeling Den Helder*
 - Duurzaam havenbedrijf - Trilaterale samenwerking met Duits- Deense havens
5. Waddenfonds
 - Uitwerking Investeringskader
6. Programma Waddenzeehavens
 - Verantwoording
 - Financiële planning
7. Planning
 - 28 september 2017 (middag met CWN en avond diner parlant Raad)

Raad van Advies Waddenzeehavens

Op 21 maart 2017 kwam de Raad van Advies Waddenzeehavens voor de dertiende keer bijeen. Op deze avond stond de inbreng namens de Waddenzeehavens in het wordingsproces van de Structuurvisie Waddenzee centraal. Vervolgens werden alle lopende zaken besproken.

1. Agenda, verslag en mededelingen

- Voorzitter Tineke Netelenbos heet alle aanwezigen welkom.
- De Raad stemt in met de in de Leidraad voorgestelde agenda.
- Het verslag van de RvA van 1 december 2016 wordt ongewijzigd vastgesteld.
- In navolging van de presentatie van Port of Den Helder, zal de gemeente De Marne in de volgende Raad een presentatie verzorgen over het havenbedrijf van Lauwersoog.

2. Structuurvisie Waddenzee (SVW)

Besluiten Stuurgroep SVW

- Nadat de Raad al input had geleverd op eerdere versies, is het eindconcept van de Beleidsverkenning vastgesteld.
- Ter vergadering wordt de e-mail uitgedeeld die op 7 december is verzonden aan Wim Kattenberg (I&M, directie duurzaamheid): een reactie van de waddenzeehavens op de Beleidsverkenning. Bart van der Kolk en Arjen Bosch lichten toe:
 - De namens de RvA ingebrachte punten (de 'overige punten') zijn verwerkt, met uitzondering van de volgorde van de kernaanbevelingen.
 - Met het oog op Landschap en concentraties van industrie en hoogbouw voelt de Raad zich gesteund door de brief van het RCW. IenM zal dat als uitgangspunt nemen.
 - De aanpak van *Building with Nature* is in de Beleidsverkenning meegenomen.
 - Begin met de hoofdlijn in de gaten en duik niet in de details. Voorkom op die manier cherrypicking.Kortom: met de inbreng van de Raad is veel gebeurd.
- De insteek van IenM was om een schrijfteam in te stellen ter voorbereiding van een kabinetsreactie bij de Beleidsverkenning en te koersen op een Gebiedsagenda voor 2050.
- Edwin Krijns (Den Helder) is deelnemer van de stuurgroep SVW en hij licht tot hoe de stuurgroep heeft ingestemd met de voorstellen van IenM. Hij heeft zelf ook positieve ervaringen met de gebiedsagenda Noordzee.
- Bart van der Kolk (GSP) en Arjen Bosch nemen deel in het schrijfteam.
- Het schrijfteam gaat nu een plan van aanpak schrijven voor de wijze waarop de Gebiedsagenda wordt opgesteld. Welke grote thema's moeten we uitwerken? Wat is onze ambitie? Aan de Gebiedsagenda moet een visie ten grondslag liggen. Betrek bij het formuleren daarvan ook de stakeholders.
- Het Schrijfteam kwam al één keer bijeen. Na aanvankelijke scepsis blijken er voldoende mogelijkheden te zijn voor inbreng bij de minister, zodat je kleur kunt geven aan de kabinetsreactie.
- We willen toe naar ca. vijf thema's of kernaanbevelingen die de kern vormen van de Gebiedsagenda.
- Edwin Krijns is bestuurlijk betrokken bij de stuurgroep, Arjen Bosch en Bart van der Kolk bewaken het proces en informeren de Raad waar mogelijk.

- Medewerkers zijn betrokken via het programmateam Waddenzeehavens. Het bedrijfsleven is betrokken via de werkgroep Waddenzeehavens, die door IenM is ingesteld.
- De Raad heeft er vertrouwen in dat dit proces goed loopt.

Wat geven de leden mee aan het schrijfteam?

- Onder de indruk van de omvang van dit rapport: maar gaat men het ook lezen? De kernaanbevelingen speken aan, maar daarna versplintert de tekst allerhande detailleringen. Je kunt proberen de inhoud van het rapport handzamer te maken in de Gebiedsagenda. Voorkom in elk geval dat de Gebiedsagenda weer zo'n omvangrijk boekwerk oplevert.
- Zorg bij de Gebiedsagenda voor een goede uitwerking van de kernaanbeveling over de Excellente duurzame waddeneconomie.
- Bij het punt Excellente duurzame waddeneconomie zit je met het probleem dat, zodra je gaat opschalen (zoals bij de getijdecentrale), het landschap direct het thema wordt.
- Punt 4 – Excellente duurzame waddeneconomie – is van vitaal belang, maar zorg dat de haven wel ruimte houdt voor economische ontwikkeling van stad en regio.
- De ontwikkeling die is ingezet het met programma E&E mag in de tekst best gehonoreerd worden: vermeld het nuttig inzetten van slib en ga daar bovenop niet allerlei nieuwe zaken stapelen. Laat zien wat er al gebeurt / gebeurd is en blijf vooral de integraliteit in de gaten houden.
- Bij punt 3 – Uniek open landschap – is het standpunt van het RCW breed overgenomen: er zijn gebieden met windturbines, met havenconomie, en er zijn open corridors. Blijf bewaken dat dit principe overeind blijft
- Als je de eerste drie hoofdogaven van de Structuurvisie centraal stelt, zou je punt 4 (economie) moeten gebruiken als bijzondere experimenteerruimte. Juist om bijzondere oplossingen (zoals die van E&E en BwN) te vinden. Juist de BwN-projecten zijn lastig op te starten vanwege de regelgeving en bestuurlijke knelpunten. Om die te stimuleren zou je een meewerkende overheid moeten hebben, versnelde procedures, e.d. Het gaat dus niet alleen om geld, maar ook om experimenteerruimte.
- Als hoofdogave 1 het meest bepalend is, komt dat onvoldoende tot uitdrukking in punt 4. Het maakt de economische opgave – excellent, duurzaam – extra bijzonder.
- Bij punt 7 zou monitoring niet enkel gericht moeten zijn op natuur, maar ook op economie en op gebiedsontwikkeling.
- Opstarten van BwN komt heel traag op gang en kost veel tijd en geld. Soms zit je ook met Europese regelgeving die niet te omzeilen is. Wat is ingebracht, is de expliciete koers op natuur-inclusieve projecten.
- Het gaat dus steeds om de samenhang tussen punt 4 en de rest van de opgaven. Die leveren ook een worsteling op. Wat ervaar je als de grootste hinderpalen? Mogelijk kun je de Gebiedsagenda gebruiken om meer gezamenlijke doelen te stellen. Doelen die industrie en natuur samen in beeld brengen. Hoe compenseer het een met het ander. Als er een beleidsmonitoringsprogramma is, kun je daaruit vanuit heel verschillende invalshoeken je data putten. Kijk niet alleen naar de economie van toerisme en recreatie in de Wadden, maar ook naar de 'andere' economieën, zoals de havenconomie.
- Er wordt al veel gemonitord, maar slechts weinig op het gebied van de economie.
- Lauwersoog en Den Oever doen niet mee in de havenmonitor. Zorg dat ook die havenconomieën in beeld komen.
- In vergelijking met tien jaar geleden is er nu veel meer ruimte voor de economische ontwikkeling van de havens.
- Bij punt 9 – Regie en integraal gebiedsmanagement. Wie gaat de regie-rol claimen en wat wordt dan onze invloed daarop? Deze vraag heeft betrekking op het managen van de praktijk, en niet zozeer op het schrijven van de Structuurvisie. Sluit een coalitie met de natuurbeschermingsorganisaties. Verbreed de Samenwer-

kingsagenda met een vertegenwoordiging vanuit de havens. Het management van het buitengebied zou niet uitsluitend de natuurkant moeten bedienen, maar ook de economische kant.

- Je zou de havens moeten zien als een toegangspoort tot de Waddenzee, en niet als een economische kern die buiten de rand van het natuurgebied ligt. Zou ook de Provincie zich niet veel meer moeten bemoeien met de havens? En die dus niet alleen overlaten aan RWS?
- Zonder de havens is er geen draagvlak voor de bevolking. Zonder havens geen steun voor bescherming van de Wadden en vice versa.
- Kun je niet komen tot een zonerings, dat er ook gebieden zijn van minder ecologisch belang waar de economie meer armslag krijgt?
Dat is een riskant idee. Zonerings leidt tot lastige problemen en je weet niet wat je allemaal over je afroept.
- De facto zijn er al zonerings, voor visserij, kabels en leidingen, vaargeulen, e.d.
- De omvang van het document speelt ons parten.
De uniciteit van de Waddenzee staat er in het begin goed in, maar die focus verwatert als je verder leest. De focus op het unieke gebied verdwijnt in de veelheid van woorden. Zouden we niet op die en die punten moeten onderkennen dat er (dus ook) *unieke* oplossingen nodig zijn? En dat die oplossingen dan ook ruimte moeten krijgen?
- Een van de punten die goed uitgewerkt moet worden, is wie er beslist over de Gebiedsagenda. Houd er ook rekening mee dat de Tweede Kamer er nog invloed op heeft.
- Hoe kom je tot een weging op het moment dat alle meningen op een rij staan? Je hebt samen een houding die, en een gedrag nodig dat ervoor zorgt dat je de unieke natuur niet verbruikt. Zet kennis en samenwerking in.
- Bij punt 7: je zou de monitoring bij het Rijk moeten leggen (SBB, RWS, ...). Als je in het waddengebied specifieke dingen wilt doen, kun je die monitoring gebruiken. De monitoring gebeurt nu door heel verschillende partijen.
- Bij Natuurbeschermingswet-vergunningen worden de verplichtingen om te monitoren bij een bedrijf of bij een haven gelegd, maar de monitoring zou je moeten laten doen door professionals onder regie van RWS die de monitoringsactiviteiten overkoepelt.
- Monitoring hoort ook onderdeel van de beleidscyclus te zijn.
- Zorg ervoor dat je gebruikersinformatie en natuurinformatie bij elkaar brengt.
- Is het niet mogelijk om meer gezamenlijk met de natuurbescherming op te trekken?

Concluderend

- De voorzitter bedankt de leden voor hun inbreng en de leden van het schrijfteam zorgen voor de doorvertaling. Programma Waddenzeehavens betreft de organisaties die in de Raad deelnemen bij het proces.

3. Review Waddenacademie

Voorstel Waddenacademie

Voor het actualiseren van het economisch perspectief van de waddenzeehavens blijkt de Waddenacademie niet de juiste kennis in huis te hebben. Voorgesteld is om externe kennis in te schakelen (Iris Vis, RU Groningen en Bart Kuipers, EU Rotterdam). Met de havenpartners zullen zij verschillende economische scenario's uitwerken. Daarvoor houden zij twee 'scenario-bijeenkomsten', waarop ze hun aanbevelingen gaan baseren. Het eindconcept wordt voorgelegd aan de RvA van 28 september.

- Laat de onderzoekers meerdere economische scenario's uitwerken.
- De havenspecialisatie begon ooit als een RCW-project gebaseerd op de PKB Waddenzee. De havenspecialisaties en de betekenis daarvan zijn in het Koersdocument

opgenomen. Dat document gaan we nu herijken, en bezien in het licht van verschillende mondiale ontwikkelingen.

- NB: Den Oever en Lauwersoog zitten niet in de havenmonitor en zijn dus niet meegenomen in de figuurtjes in de pdf economische kentallen Waddenzeehavens (3c).
- De afname van het havenbezoek aan Lauwersoog heeft te maken met de ondiepte in het Westgat, de vaargeul ten westen van Schiermonnikoog. Daar wordt een pilot-onderzoek voor gestart.
- Veel vis komt uit de Britse wateren en voor de visserij is de Brexit een zorgwekkende ontwikkeling, dus laat dat zien.
- De economische kentallen zien er nu nog wel gunstig uit, maar de offshorebedrijven hebben het heel zwaar: verschillende bedrijven gaan failliet of moeten fors inkrimpen. Ook de scheepsbouw heeft het moeilijk. Dit zie je nu nog niet in de cijfers, maar die kunnen er volgend jaar heel anders uitzien.
- [De leden van de RvA zijn bereid om hun organisaties deel te laten nemen aan de scenariobijeenkomsten en de beide onderzoekers te adviseren.](#)

4. UNESCO-havens

Je wilt laten zien dat onze havens niet van gisteren zijn. Dat ze de draagwijdte van de natuurdoelen begrijpen en zich daarbinnen economisch willen ontwikkelen.

- Hoe communiceer je de goede dingen die de havens doen als bijdrage aan een Rijke Waddenzee? Dat moeten vooral de havens zelf doen.
- Het gaat niet alleen om natuurdoelen, maar ook over verduurzaming en daar doen de havens al veel aan. Een natuurdoel is iets anders dan een duurzaamheidsdoel, maar eigenlijk gewoon ‘natuur in je haven’. Breng hier eens wat enthousiasme in, ‘frame’ het ook op die manier in de communicatie en laat het positieve zien.
- Kunnen de gemeentelijke voorlichters hier niet samen een projectje van maken?

Twee werkateliers

- Het werkatelier dat in december is gehouden rond de bijdragen van havens aan natuurdoelen leverde mooie voorbeelden op, maar die speelden vooral bij GSP.
- Vanuit CWN biedt het werkatelier goede aanknopingspunten voor een vervolg, maar dan moeten we gezamenlijk aan de slag.
- [Het voorstel om met PRW een quick scan te houden wordt ondersteund.](#)
- Het werkatelier innovaties leverde het voorstel op om de problemen die in de havens spelen op een rijtje te zetten en voor te leggen aan de Nederlandse Orde van Uitvinders (NOVU). Met belangrijke issues die in de havens spelen kun je via de NOVU het netwerk van uitvinders aanspreken.
- Zet die in – in het kader van bijzondere oplossingen – in het bijzonder natuurgebied Waddenzee.
- [De Raad is geïnteresseerd in de uitkomsten van de bijeenkomst met de NOVU.](#)

Building with Nature Den Helder

- De provincie heeft een projectleider benoemd. De juridische aspecten die maakten dat het BwN-project stokte, zijn lastig. Hij zoekt nu uit hoe het project weer los te trekken is.
- Gebruik ook de oude documenten die er liggen. Arjen Bosch kan de projectleider waarschijnlijk verder helpen. Arjen neemt contact op met de jurist, samen met Tammo Bult en Martin Baptist.
- Betrek ook het Waddenfonds erbij, en leg de vraag neer: ‘hoe lossen we dit op?’

Martin Baptist finalist ingenieur van het jaar

Tammo Bult neemt namens Martin Baptist de bloemen, felicitaties en waddenwater in ontvangst van de voorzitter van de RvA.

Tammo geeft een toelichting op het werk van Martin.

- [Het aanbod van Tammo Bult om in juni 2018 een BwN-workshop te houden wordt in dank aanvaard. Arjen en Tammo werken dit uit.](#)
- Ook vind de Raad het een goed idee als de waddenzeehavens van de eilanden worden meegenomen.

Trilaterale regeringsconferentie

De Raad vind het een goed idee om met Duitsland en Denemarken met een statement vanuit de havens te komen. Het is lastig om dit binnen het reguliere budget te financieren, maar er zijn nog gesprekken met RWS gaande voor een bijdrage.

5. Waddenfonds

- Als je bij het Waddenfonds een project aanvraagt vallen de noodzakelijke voorstudies niet onder de voorwaarden voor toekenning. Gemeenten hebben gewoonlijk niet de middelen om zulk onderzoek zelf te financieren.
- Dit knelpunt onder de aandacht van het Waddenfonds brengen. Als je iets wilt doen ten goede van de Waddenzee zit je vaak aan omvangrijke, kostbare onderzoeken vast.
- *Living labs* honoreert het Waddenfonds wel, maar het onderzoek dat je vooraf moet doen niet. Zo kom je dus in de praktijk nooit tot een *living lab*. Het is dus nog niet goed geregeld met dat voortraject. Dit punt opnemen met de directeur van het Waddenfonds. Signaleer dat er een gat valt tussen het investeringskader en het uitvoeringskader.
- Er was destijds overeenstemming over het investeringskader, maar dat komt er niet uit in deze tekst. Neem als uitgangspunt dat het investeringskader leidend is.
- De Raad is bereid bij de nadere uitwerking van het een constructieve bijdrage te leveren.
- [Er gaat een brief naar het DB Waddenfonds. Gelet op het vergadertijdstip van het DB lukt het niet om die vooraf rond te laten gaan.](#)

6. Programma waddenzeehavens

- De verantwoording van de werkzaamheden in 2016 wordt eenstemmig goedgekeurd.
- Omdat de extra werkzaamheden voor de Structuurvisie Waddenzee niet binnen het reguliere budget zijn op te brengen, stemmen de havengemeenten in met een separate bijdrage van € 2.500 per gemeente om deze kosten voor 2017 te dekken.
- Arjen Bosch krijgt complimenten voor de wijze waarop de stem van de waddenzeehavens heeft ingebracht in het traject van de Structuurvisie Waddenzee.

7. Planning

- De volgende RvA is op 28 september en daaraan voorafgaand is de gezamenlijke bijeenkomst met het CWN. Die begint om 13.00 uur in het Kweldercentrum bij Marrum.
- Het RCW heeft vorige week besloten om hun jaarlijkse 24-uurs bijeenkomst te verschuiven naar 28 september. Op verzoek van de RvA legt Arjen Bosch contact met de secretaris van de RWC om voor te stellen dat de RCW leden hun diner bij de Raad houden en daarna aansluiten bij de overige RCW-leden. Als de Raad in Harlingen wordt gehouden is er minimaal tijdverlies.

Rondvraag

Er zijn geen vragen. De voorzitter dankt de aanwezigen voor hun constructieve bijdragen.

Bijlage 1

Deelnemers Raad van Advies 21 maart 2017

Tineke Netelenbos (voorzitter)	voorzitter Koninklijke Vereniging van Nederlandse Reders
Arjen Bosch (secretaris)	programmamanager Waddenzeehavens
Jacoba Bolderheij	directeur Port of Den Helder
Mariëtte de Visser	wethouder De Marne
Bart van der Kolk	Groningen Seaports
Theo Meskers	wethouder Hollands Kroon
Cor Zijderveld	voorzitter Samenwerkende Bedrijven Eemsdelta
Koen Schuiling	burgemeester Den Helder
Edwin Krijns	wethouder Den Helder
Piet Winterman	directeur grote wateren Staatsbosbeheer
Mieke Attema	directeur netwerkmanagement Rijkswaterstaat Noord-Nederland
Tammo Bult	directeur Wageningen marine research
Hans Punter (verslag)	tekst en vorm
